F. C. B.

John Carter Brown

476

Ternary Nº 30.

1st ed Nov 1523.
This 2d ed Jan 1523-4 [illegible],

But see Hain's Catalogue
No: 4857, where it is
said the year began
in Cologne with
January 1, and there
they reckon the
years for calling
this the first
edition.

DE MOLVCCIS IN
sulis, itemq; alijs pluribus mirãdis, quæ
nouissima Castellanorum naurgatio Se-
reniss. Imperatoris Caroli .V. auspicio
suscepta, nuper inuenit: Maximiliani
Transyluani ad Reuerendiss. Cardina-
lem Saltzburgensem epistola lectu per-
quam iucunda.

12
5

REVERENDISSIME ac Illustriß. Domine, domine mi unice, humilli. commen. Redijt his diebus una ex quinq; illis nauibus, quas Cæsar superioribus annis dñ Cæsareæ Augustæ eßet, in alienũ & tot iã seculis incognitũ orbem miserat, ad inquirẽdum insulas, in quibus aromata, pueniũt. Nam licet Lusitani Portugallen. ex aurea Chersonneſſo, quã nunc Malacchẽ putamus, magnã uim eorũ ad nos deferãt, nihil tamẽ Indiæ illæ suæ præter piper gignunt. Reliqua enĩ ut cynamomũ, gariophilũ & myristicã nucẽ quã muscatã, & operimentũ eius, quẽ florem muscatæ uocamus, ad suos Indos ex longinquis atq; adeo nomine tantũ cognitis insulis aduehi certũ est, nauibus nullo ferramẽto, sed palmarũ folijs dũtaxat cõpactis, quarũ uela rotunda sunt, & hæc quoq; ex uimine palmarum cõtexta. Hoc genus nauium iuncas appellant, unico tantũ uento secundo aut aduerso agi solitas. Nec mirum, quum hæc oĩbus ferè seculis nostris mortalibus incognitæ fuerint. Nam quæcũq; hactenus de aromatũ hmõi natiuo solo à priscis autoribus prodita legimus, partim prorsus fabulosa sunt, partim à ueritate tam aliena, ut etiam regiones illæ ubi ipsi aromata gigni prodidere, ab ijs oris ubi nunc ea nasci cõpertum est, paulo minus distẽt q̃ nos ab eis seiungimur. Nam ut reliqua omittã, tradidit Herodotus alioqui clarissimus autor, cynamomum in auiũ nidis reperiri, in quos uolucres illud ex lõgißimis regionibus, & præsertim Phœnix (cuius nidũ nescio quis unq̃ uiderit) detulissent. Plynius uero qui certius aliquid afferre poße sibi uidebatur, q̃ iam ante ætatẽ suã, tum Alexãdri

JOHN CARTER BROWN

Magni tum aliorũ classibus multa illustrata fuissent, tradit cynamomũ gigni ĩ Aethiopia Troglodytis cõnubio cõ mixta. Quum nunc cõpertũ sit cynamomũ longissime ab omni Aethiopia gigni, & maxime Troglodytarũ. hoc est, in speluncis subterraneis habitantiũ. Nostris autẽ qui nũc rediere, quibus nihil tam cognitũ erat q̃ Aethiopia, necessarium fuerat, priusq̃ has insulas repererint & huc redierint, uniuersum orbẽ idq; sub amplissimo plerunq; paralelo circuire: quæ nauigatio cũ & admirabilis habeatur, & nostra superiorũue ætate ulla, non modo non inuẽta, sed nec unq̃ tentata fuerit: statui & cursum eius & totius rei seriem R. D. T. q̃ uerissime scribere. Curaui enim mihi & à duce classis & à singulis nautis qui cũ eo rediere, referri oĩa diligẽtissime. Retulerunt autẽ & Cæsari, & alijs multis singula quidẽ ea fide & synceritate, ut nõ modo nihil fabulosi afferre, sed fabulosa oĩa alia, ueteribus autoribus ꝓdita refellere & reprobare narratione sua uiderẽtur. Nã qs Monoscelos seu Scyopodas, Scyritas, Spitameos, Pigmæos & multa hmõi mõstra potius q̃ homines eẽ crediderit. Cũ & à Castellanis occidẽte ꝑ meridiẽ & à Portugallẽsibus in orientẽ uelificãtibus tot loca ultra tropicũ Capricornũ quæsita, inuenta, lustrataq; fuerim: ab his autẽ nostris, reliquus uniuersus orbis nauigatione nũc pgratus sit, neq; tamẽ unq̃ de hmõi mõstruosis hoĩbus certi quicquam audiri potuerit, credi debet ea oĩa fabulosa & mẽdacia eẽ anilia, nullo certo autore ꝑ manus quodãmõ tradita. Sed ne ego cui totus nunc orbis pgrãdus ẽ, in orõis meæ exordio nimiũ digrediar, ad rẽ uenio.

CVM HINC ante annos ferè triginta Castellani in occidẽte, Portugallẽses autẽ in oriente nouas atq; incognitas terras perquirere cœpissent, ne alter alteri impedimento essent, partiti sunt duo hi reges inter se terrarum orbẽ summi pontificis puta Alexandri sexti auctoritate, hac ratione, ut ab Insulis Hesperidum, quas nunc promontorij seu capitis uiridis appellant, recta in occidentem trecentum sexaginta miliaria, quas leucas uocant, linea uersus Arcticum, & altera uersus australem polum protenderetur, quoad rursus coirent, orbemq; in duas partes æquales diuiderẽt. Et quicquid incognitæ terræ in parte orientali detegeretur, hoc Portugallensibus cederet: quicquid in occidentali, Castellanis. Hinc factum est, ut Castellani per meridiem in occidẽtem semper nauigauerint, & ibi continentem terrã amplissimam, insulas uero maximas & innumeras auri & margaritarum aliarumq; opum diuites, & nunc postremo ingentem urbem mediterraneã Tenostitã in lacu quodam Venetiarum more sitam inuenerint. De qua multa & magna, uera tamen, Petrus martyr memoriæ prodidit, auctor circa rerum fidem quàm elegantiam sermonis accuratior. Portugallenses uero, per meridiẽ & littora Hesperidũ Ichthyophagorũ æthiopum æquinoctialem & Tropicum Capricorni prætereuntes, in orientem nauigauerunt: & multas maximasq; prius incognitas insulas, atq; adeo Nili fontes & Troglodytas inuenerũt. Illinc per Arabicum & Persicum sinus in Indiæ littora intra Gangem, ubi nunc maximum emporium idem & regnum est Calicuticum, delati sunt. Hinc ad Taprobanen quã nunc

Zamataram uocant nauigarunt. Nam ubi Ptolemæus, Plynius, & reliqui Cosmographi, Taprobanem posuere, nulla nunc est insula, quæ ulla ratione ea esse aut credi possit. Inde ad auream Chersonessum ubi nunc Malaccha celeberrima urbs & maximum orientis emporium situm est peruenerunt. Ex hac sinum magnum ingressi sunt, ad Sinarũ usq; populos, quos nũc Schinas uocant, ubi candidam gentem & ciuilem satis repererunt, Germanis nostris simile. Credunt Seres & Scythas Asiaticos eousq; protendi. Et licet incertus quidam rumor peruagaretur, Portugallenses in Orientem eousq; progressos, ut limitibus suis transcensis in Castellenorum termios uenerit, Malacchã et & sinũ magnum ĩtra nostras fines cõtineri, oĩa tamen dicta potius q̃ credita fuere, donec ante quadriẽnium Ferdinandus Magellanus Portugallen. uir clarus, & qui multis annis Portugallen. nauium præfectus, oras totius orientis peragrarat. in odium regis sui, quem in se ingratissimum querebatur, & Christophorus Haro frater soceri mei, qui ex Vlyssippone, quã uulgo Lisbonam uocant, per suos multus annos in orieute illo & tandem cum Sinarum populis mercaturam fecerat, ita ut earum rerum magnum usum haberet. Is quo q; iniuria à portugallen. rege acepta, se in Castellam patriam recepit: Cæsari ostenderẽt, nondũ quidem satis compertum utrum Malaccha Castellanorum finibus aut Portugallen. cõtineretur. Propterea qđ hactenus nulla certa lõgitudinũ rõ inueniri potuisset satis tamẽ cõstare, sinũ magnũ & Sinarum populos, ad Castellanorum nauigationem pti nere. Hoc item haberi longe certissimum, insulas quas Mo

luecas uocant, in quibus aromata omnia gignerentur, & unde in Malacchã adueherentur, in occidẽte Caſtellanorũ cõtineri, poſſeq; ad illas nauigari, & inde aromata facilius minoreq; impẽſa & pretio tanquam ex natiuo ſolo in Caſtellam deportari. Ratio nauigatiõis erat, ut ex occidẽte ſubter inferius hemiſphærium in orientem uſq; nauigarent. Res penè ardua & uana uiſa eſt. Non q; graue exiſtimabatur, recta ex occidente in orientem ſubter hemiſphærium uehi, ſed q; incertum eſſet, utrũ ingenioſa natura, quæ nihil nõ ſumma cũ prouidentia conſtituit. ita orientẽ ab occidente partim mari, partim terra diſtinxiſſet, ut hoc itinere & nauigationis curſu ad orientẽ peruenire poſſet. Non enim cõpertum erat, utrum illa ingens regio, quam terrã firmã uocãt, occidentale mare ab orientali diſterminaret, liquebat continentem illam ab auſtro in meridiẽ & inde in occidentem uergere. Repertas etiã ad ſeptẽtrionẽ regiones duas, quarũ alterã Baccalearum à nouo genere piſciũ, alterã terram floridam uocãt. Quæ ſi terræ huic firmæ coniungerentur, nequaquam ex occidente in orientem poſſe deferri: cum nihil de freto aliquo huius terræ quod tranſiri poſſet, licet diligentiſſime magniſq; laboribus perquiſitum, nunquam tamen inuentũ eſſet. Per Portugallenſium autem limites & orientẽ, rem incertam & longe periculoſiſſimam iudicabant, Qui de re Cæſari & ſuis uiſum eſt, eos quidẽ rem ut magnæ ſpei, ſic maioris difficultatis polliceri. Cũq; uterq; in diem duceretur, obtulit Magellanus ſeſe iturũ Chriſtophorus autẽ

impensis suis & suorum classem instructurum dummodo autoritate & auspiciis Cæsaris nauigare liceret. In quo dum obstinatius persisterent, parauit Cæsar ipse classem quinq; nauium, & huic Magellanus dux præficitur. Mandata erant ut ad littora terræ firmæ uersus austrum nauigarent, donec illius regionis aut finem, aut fretum aliquod inuenirẽt, per quod ad odoriferas illas Moluccas perueniri posset. Soluit itaq; Magellanus die decimo Augusti, Anno. M.D.XIX. quinq; nauibus ex Hispali. Vnde paucis diebus ad insulas Fortunatas, quæ nũc Canariæ passim appellantur uentum est. Ad Hesperidum inde insulas peruenere, à quibus cursum suum inter occidentem & meridiem uersus continentem illam quam supra memorauimus cepere, ac intra certos dies felici nauigatione promõtorium detexere, cui sanctæ Mariæ nomen inditum est. Vbi Iohannes Ruydias Solius nauiũ præfectus, dum iussu regis Ferdinandi catholici littora huius cõtinentis classe p uagaretur, ab Antropophagis quos Indi canibales uocãt, cum aliquot sociis suis comestus fuerat. Hinc nostri perpetuo cursu huius continentis littora legere, quæ longissimo tractu in austrum, quam nunc plagam sub australi polo appellandam duco, & paululum ad occidentem uergentia protenduntur, ita ut Tropicum capricorni ad multos gradus transcenderint. Sed non tam facile quàm dixi. Sunt enim ultimo Martii sequentis anni delati ad sinum cui sancto Iuliamo nomen imposuere. Hic polũ antarcticum. 49. gradus, & $\frac{1}{3}$ suphorizontẽ

ſuum illis eleuatum, tam ex altitudine & declinatione ſolis ab æquinoctiali, quã iam plurimũ & plus q̃ altero quouis ſydere nautæ noſtri utuntur, q̃ ex ipſius Antarctici altitudine deprenderint. Lõgitudinem uero à Fortunatis inſulis in occidentem 56. gradus tradidere. Nam cum priſci Coſmographi, & præſertim Ptolemæus, longitudines locorum à Fortunatis inſulis in orientẽ uſq; ad Cattigaram cẽtum & octoginta gradibus metiretur, & noſtri q̃ longiſſime in occidente nauigauerint, cœpere à fortunatis inſulis per occidentẽ ut debuere, uſq; ad Cattigarã alios 180. gradus deſignare. Tamẽ noſtri nautæ propterea quod in tã lõginqua adeoq; à terra diſtante nauigatiõe, longitudini certa ſigna terminosq; ſibi præfigere deſignareq; poſſunt: potius mihi in longitudinũ rõne hallucinari, q̃ quicq̃ certi attuliſſe uidẽtur. Attamẽ ea interim qualiacũq; iſfuerint, donec certiora reperiãtur, nõ prorſus reijciẽda ſed admittẽda exiſtimo. Sinus hi cuaſtus uidebatur, & ſpeciem freti re ferre. Quãobrẽ Magellanus præfectus duabus nauibus ſinus ſitũ explorare iubet. Ipſe reliquas in alto anchoris firmat. Poſt biduũ relatũ eſt. ſinũ uadoſum nec longus in terrã prætendi. Noſtri in reditu aliquot Indos, ad littora conchylia legentes cõſpexere. Indos uocãt omniũ incognitarũ terrarũ indigenas. Erãt proceræ longitudinis, palmorũ ſicilicet decẽ, ferinis pellibus tecti, fuſciores q̃ regionis ſitus poſtularet, ad quos dũ aliquot ex noſtris in terrã egrederentur, atq; illis tintinnabula & chartas papyraceas depictas oſtenderent, cœpere noſtros ad rude murmur & inconditũ carmẽ circũ ſaltãtes, utq; noſtris ſui admiratiõnẽ fãce

rent, demisere absq; nausea sesquicubitales sagittas per guttur ad stomachi usq; fundũ. Quas ptimus rursus extrahentes quasi ea re fortitudinẽ suã ostentassent, gaudere uisi sunt. Venere tandẽ tres tanq̃ legati, & nostros signis quibusdã orarunt, ut secum longius in terram: progrederentur, quasi essent eos omni hospitalitate excepturi: Mittit Magellanus cũ his uiros septẽ bene instructos, ut regionẽ & gentẽ diligenter quoad possent indagarent. Hi cũ eis ad mediterranea regiõis. 7. miliaria profecti sunt, uentum est in desertũ & inuiũ nemus. Hic erat tugurium humile ad modũ & ferarũ pellibus coopertũ. Duæ erãt in eo mansiones, in altera mulieres cũ prole sua, in altera uiri uersabãtur. Mulieres & infantuli tredecim & uiri quinq; erant. Hi hospites suos ferali apparatu, q tamẽ illis regius uidebatur excepere. Occisum ẽ aĩal qđ haud multũ ab onagris differre uidebatur, huius carnes semitostas nostris apposuere nllo alio cibo neq; potu appositio. Nostris noctu præter morẽ sub pellibus cubare necessariũ erat, ob imgẽtẽ uim niuium & uentorum. Quare priusq̃ dormirẽt excubias dispo nunt. Idẽ & indi faciunt, qui ad focum horribile quid stertẽtes, prope nostros strati erat. Quum illuxisset, nostri postulãt, ut cum omni familia unà secum ad naues reuerterẽtur. Qđ cum Indi illi diu negassent, & nostri hoc imperio suus exigere cœpissent, ingrediũtur uiri ferale illud gyneceum. Hispani arbitrati sunt eos cum uxoribus hanc trãsmigrationẽ cõsultare. Cum interim alijs quibusdã horribilibus pellibus, aplãta pedis ad summum uerticẽ tecti, facie uarijs coloribus infecta, arcubus & sagittis ad prælium terri

bili & ſtupendo hoc accinctu ornati & longe maioris q̃ antea ſtaturæ in aciẽ prodeũt. Hiſpani, qui ad manus deueniendũ putabãt, pixidem emitti iubent. Qui ictus etſi irritus fuiſſet, egregii tamẽ gigantes, qui paulo ante Iouem debellaturi uidebantur, hoc ſonitu adeo ſunt deterriti ut protinus de pace loqui cœptũ ſit. Summa erat ut tres uiri reliqua familia dimiſſa, cum noſtris ad naues redirẽt. Itur itaq; ad naues. Sed quum noſtri non mõ gigantulorum curſum, ſed nec paſſus curſu æquare poſſent, duo ex iis exiti nere ad cõſpectum onagri procul in monte paſcẽtis quaſi hunc inſecuturi eſſent, fuga euaſere. Tertius ad naues perductus, ſed inedia, quã ſibi Indorum more ex tædio indixerat, intra paucos dies extinctus eſt. Et licet præfectus nauium ad tugurium illud reuiſiſſet, ut denuo unum aliquẽ gigantũ eorũ caperet, quẽ, p rei nouitate Cæſari afferret, nemo tamẽ inuentus eſt, ſed oẽs unà cum tugurio alió ſe ſe tranſtulerũt. Vnde liquet gentẽ illã quoq; uagã eſſe, nec poſtea noſtri, licet ad ſinũ illum p multos dies ut infra memorabimus permãſiſſent, Indum amplius in littore illo cõſpexere: ſed nec tanti etiã quicq̃ in ea regione eẽ arbitrati, quo & mediterranea illius longius ſcrutari deberent. Et quanquã Magellanus animaduerteret longiorẽ manſionem illic inutilem eſſe, tamen quia mare aliquot dies fluctuoſum, cœlumq; turbidum eſſent, & terra illa continue ad auſtrum uergeret, ut quo magis progrederentur, eo regionem frigidiorẽ inuenturi eẽnt, diſceſſus neceſſario de die in diẽ dilatus eſt, donec iã menſis Maius aderat, à quo illic aſperrima hyems ſæuire incipit, atq; adeo,

ut iam in nostra æstate ibidem hyemãdum eẽt. Prospiciens autem Magellanus nauigationem diuturnã fore, cõmeatum inter suos, quo longius copia eius suppeteret, parcius iubet distribui. Hispani ubi per aliquot dies rem æquanimiter tulissent, hyemis quoq; magnitudinem ac terræ rigorem ueriti, orarũt tandem præfectũ suum Magellanũ, ut quoniã animaduerteret regionem illã perpetuo tractu in austrum protendi, nec spem finis illius aut freti superesse, hyemen quoq; sæuã imminentem, & multos inedia rerumq; incõmolitate extinctos, sese quoq; legem illã sumptuariam quã tulisset, diutius nõ posse sustinere: Cæsarem autem nunquã eius animi fuisse, ut quicq; obstinatius tentari deberet, cui natura cæteræq; difficultates obstarent, labores suos iam satis perspectos probatosq; fore. Quũ eo usq; proiecti iã essent, quo nulla nũquam mortalium uel audacia uel temeritas progredi ausa fuisset. Posse aũt facile, flante ab austro uento intra aliquot dies, si meridiẽ uersus uelificarẽt, in mitiorem aliquam plagam deferri. At cõtra Magellanus, cui iam decretum erat aut mori aut cœpta perficere, respondet sibi à Cæsare cursum nauigationis præscriptum, à quo neq; posset neq; uellet ulla ratione discedere, & propterea eousq; nauigaturũ, quoad terræ huius aut finem aut fretũ inueniret. Quod etsi hyeme obstante in præsentia præstare nõ posset, in æstate tamen regionis illius rem facilem fore. Siquidem ipsos tunc uersus Antarcticum terræ huius tractum secuturos, quoad illius tota ea æstas unicus & perpetuus foret dies. Esse quoque modo uellent, unde inediam & hyemis incommolitatem leuare possent. Siquidem lignorum

magnam esse copiam, mare conchylia & plera q; genera piscium optimorum præbere: Fontes ibi salubres, aucupium quoq; & uenationem subuenire multis. Panem uero & uinum neq; hactenus defuisse neq; deinceps defutura, dummodo ea ad necessitatem, & tuendã salutem, non ad uoluptatem & luxum dispensari patiantur. Nihil autem hactenus actum, quod aut admiratione dignũ, aut quo re dituí necessitatem prætexerent, Siquidem Portugallenses non modo quotannis, sed quotidie ferè tropicum capricorni, cũ in oriẽtem penetrarent, nullo negotio ad duodecim usque gradus transcendere. Se autem quantula laude dignos existimandos, qui quatuor non amplius gradibus longius in austrum processissent. Sibi certe hoc statutum, antea se extrema passurum quàm Hispaniam cum ignominia repetiturum: credereq; socios omnes, aut saltẽ eos in quibus generosus ille Hispanórũ spiritus nondũ prorsus esset extinctus, eiusdẽ quoq; animi esse. Illud itaq; dum taxat hortari, ut reliquũ hyemis æquo animo sustinerẽt: tanto fore huberiora præmia, quãto maioribus laboribus & periculis Cæsari nouũ & incognitum aromatum atq; auri diuitem orbẽ aperuissent. Hac concione Magellanus suorum animos mitigtos erectosq; esse existimans, intra paucos dies nefaria fœdaq; seditione afflictus est. Nã uulgo inter nauales socios cœpere sermones de uetere atque æterno Portugallẽsiũ Castellanorũq; odio, Magellanũ Portugallẽsem esse. Nihil ab eo gloriosius patriæ suæ geri posse, quàm hanc classem cum tot uiris perdere. Neq; credendum etiam si posset Moluccas insulas reperire cupere, sed

satis habiturus si Cæsarẽ aliquot annos uana spe possit circumducere, interim noui aliquid euenturum, unde Castellani ab aromatum inquisitione prorsus auertantur. Neq; item cœptũ iter ad Moluccas illas beatas pertendere, sed ad externas aliquas niues ac glaciem & cœli perpetuam intemperiem. Magellanus his dictis mirifice irritatus corrigit socios, sed aspius aliquãto, q̃ homini peregrino, idq; in regione longinqua præfecturã gerenti cõueniret. Itaq; facta cõspiratione nauem occupant, regressum in Hispaniam apparãtes, ille cũ reliquis quos adhuc dicto audientes habebat nauigium illud inuadit, ducemq; eius ac alios præcipuos supremo supplicio afficit, ijs etiã in quos iure id fieri non poterat eã sortẽ subeũtibus. Erant enim regij quidã ministri, in quos nemo præter Cæsarẽ ipsum eiusue senatum, capitali pœna animaduertere iure potest. Nemo tamẽ pro tẽpore regni imperiũ detrectare ausus fuit. Licet non defuere qui adinuicẽ susurrarent, Magellanum eo modo in reliquos ad unum omnes Castellanos sæuitia grassaturũ, donec sublatis uniuersis è medio ipse cum paucis Portugallensibus suis eadẽ claße patriã reuerti posset. Altius itaq; hoc odiũ pectori Castellanorũ insedit. Magellanus tamen cum primũ maris procellas & hyemis asperitatem mitescere animaduertit, soluit ex sinu diui Iuliani. 24. Augusti. Vtq; antea multos dies terræ tractum in austrũ uergẽtis fuerat secutus. Conspectũ est tandẽ promontoriũ, quod sanctæ crucis appellauere. Vbi dũ eos sæuior tẽpestas ab oriẽte exorta deprẽderet, una ex quinq; nauibus ad littora elisa est, hoĩbus cũ mercibus & arma-

mentis ſaluis, præter ſeruũ unũ Aethiopem, qui fluctibus obrutus & demerſus fuit. Hinc tellus paulo inter orientẽ & auſtrũ ꝓtendi uiſa eſt, quã dũ more ſuo luſtrare incipiunt, 26. Nouẽbris, ſauces quædã quæ ſpeciẽ freti præ ſe ferrẽt detectæ ſunt, ingreditur eas Magellanus, ꝓtinus cũ uniuerſa claſſe, ubi dũ alios atq; iterũ alios ſinus cõſpicit, iubet eos oẽs diligenter nauibus colluſtrare, ſi uſpiã tranſitus pateret, quas ſe ad quimtũ diẽ quæcũq; accideret, in freti faucibus expectaturum recepit: una ex his cui ipſius Magellani ex fratre nepos Aluarus Meſchita præfuit, per ſinus ipſius reflexus iterum in mare unde ſinum ingreſſa fuerat defertur. Hiſpani autẽ cũ ſe longius à reliquis nauibus diſtare cõſiderarent, facta conſpiratione de reditu, Aluarum præfectũ nauis ſuæ in uincula cõiiciunt, ac iter ſuũ ſeptentrionẽ uerſus capiunt, ſuntq; tandem ad littora Aethiopiæ delati, inde parato cõmeatu, octauo menſe poſt q̃ à reliquis diſceſſerãt, in Hiſpaniã uenere. ubi Aluarum cauſam ex uinculis dicere faciũt, quaſi ipſius maximo cõſilio atq; ſuaſu patruus Magellanus tãta ſæuitia in Caſtellanos uſus fuiſſet: At Magellanus ubi aliquot dies ultra ſtatutum tẽpus, nauim hanc expectaßet, & altera rediißet, quæ nihil præter ſinum uadoſum, ſcrupuloſq; & rupes altiſſimas in littoee cõperiſſet: tertia uero nauis nuntiaret ſinum hunc maximũ freti ſimilitudinẽ habere, quum tri duo naugãtes exitũ quidẽ nullũ, ſed quo latius progreſſi fuiſſent, anguſtius maris ſpatiũ iuueniſſent, & eã altitudinem cuius multis in locis nulla lõgitudine fundũ attingere potuere: animaduertiſſe etiam ex æſtu maris, fluxum

alquãto q̃ refluxũ uehementiorẽ, inde illis quoq; persuasum eẽ illac transitũ in aliud aliquod pelagus patere: statuit per hunc uela uentis dare. Erat fretum hoc, quod quidem tunc fretũ esse ignorabatur, latitudinis aliquãdo trium, aliquãdo duorũ, nonnunq̃ decẽ, aut quinq; miliariorum italicorũ, uergebatq; paululũ in occidẽtem. Altitudo autẽ poli australis duos supra quinquaginta gradus inuẽta est: longitudo uero eadem quã ad sinũ sctĩ Iuliani cõperissent. Aderat iam mẽsis Nouẽbris, noctẽ habebãt paulo amplius horarũ quĩq;, nullos unq̃ mortales ĩ littore cõspexere. Visa fuit tamen nocte quadã ignium maxime à sinistro latere multitudo, ex quo cõiecturã faciunt se ab incolis regionis illius fuisse cõspectos. Magellanus autẽ q; terram illã fragosam atq; insuper æternis frigoribus rigentem uideret, indignũ iudicabat in ea indaganda plures dies perdere, quamobrẽ tribus tantummodo nauibus continuo cursu in interiora freti uectus est, donec uicesimo secundo die postquã in eo nauigare cœperat, in aliud mare amplũ atq; uastũ defertur: longitudinem freti miliarium Hispanorum fere centum esse attestãtur: Terram quam ad dextram habuissent, continentem esse quam diximus haud dubium est. Ad sinistram autem non emporium, sed insulas esse existimant, quod aliquando ex latere illo, in ulteriori littore maris repercussum & fremitum audiuissent. Videt Magellanus cõtinentẽ rursus recta ad septẽtrionem dirigi, quamobrẽ iubet dimissa terra illa ingenti ad dextram nauigationis cursum per uastum & ingens hoc pelagus, quod nescio an unquã nostras aut alienas naues

conſpexerit, rectã eam oram dirigere, ex qua Corus flare conſueuit, hoc eſt inter occidentẽ & ſeptentrionẽ, ea quidem ratione ut tandẽ per occidentem in orientẽ ac rurſus ſub zonã torridã pueniret, ſatis enim exploratũ habuit Moluccas in remotiſſimo eſſe oriente & haud multum à linea æquinoctiali poſſe diſtare. Hic ꝑpetuus curſus fuit: neq; ab eo unq̃ diſceſſere, niſi quantũ tempeſtatũ & uentorum uis eos aliquãdo aliorſum declinare coegit, ubi qua draginta dies hoc modo uehementi & ut plerunque ſecũdo uento per altum delati fuiſſent, ac nihil unquam niſi pontum & undiq; pontum conſpexiſſent, iamq; rurſus ferè ſub tropico capricorni nauigarent, uenere in conſpectum inſulæ duæ, exiguæ tamen & ſteriles, ad quas dum naues appellere conarentur, eas inhabitatas inuenerunt, ad eas tamẽ curationi & recreationi corporũ (Nam piſcatio habebatur ſatis commoda) biduum conſumptũ eſt. Inſulas tamen has infortunatas cõmuni decreto appellãt. Tum rurſus ide ſoluerunt, priſtino illo curſu & nauigationis inſtitinto. Dũq; iam trimeſtre ſupra dies uigintifeliciter ꝑ altũ hoc ueherẽtur, ac ingens maris ſpatiũ metiti eſſent, ut ſi tiusq; q̃ ullũ humanũ ingeniũ caperet, quod aſſidue fere magna ui uentorũ acti eßent, cõſiſterẽtq; iã de-nuo citrà æquinoctialem lineã, cõſpecta eſt eistandem inſula quædã ab ĩdigenis ut poſtea cognouerũt Inuagana nominata. Qui dũ propius accederẽt, cõpererunt altitudinẽ poli Arcticum decim graduũ. Longitudinẽ uero à Gadibus per occidentẽ 158. arbitrabãtur. Protinus alias atq; iterũ alias inſulas proſpexere, ita ut ſe in archipelagum quendam ingentem

delatos uiderent, ad Inuaganam uentum est, attamen insula inhabitata inuenta est. Accedunt aliã exilẽ licet, ubi duas Canoas Indorum conspiciunt, sic enim hoc genus nauigij quod peregrinũ est ab Indis nuncupari solet, est enĩ excisſum cauatũq; ex unico arboris trunco, capitq; unũ uel ad summũ alterũ hoïem, indicijs ac signis sicut muti cum mutis loqui solẽt. Ab Indis scrutantur nomina insularum, & unde nã eis cõmeatus copia subministrari posset, cuius magna penuria premebãtur, intelligunt illã in qua fuerãt Inuaganam: ubi tũc essent, Acacan nuncupari, sed utranq; inhospitam. Cæterũ haud longe distare insulam, cui Selani nomen eẽt, quã & ferè digito ostendebãt. Eam habitatam, & copiam oïm rerũ quæ ad uitæ necessitatẽ spectarent in ea reperiri. Nostri aquatione in Acacan facta, ad Selani tendunt, deprehendit hic eos aduersa tẽpestas ut ad insulam illam naues appellere nequiuerint, quin ad Maßanam aliã insulã deiecti sunt, ubi triũ insularum agit rex, inde ad Subuth peruenere, ampla hæc est & ingens insula, ubi inito cũ regulo fœdere, protinus in terrã descẽdũt, ut sacra de more Christianorũ facerent. Aderat enim festũ resurrectiõis illius q nos saluos fecit. Quare in littore ex nauiũ uelis & ramis sacellum atq; in eo altare Christianorũ ritu cõstruunt, patrioq; more sacra faciũt. Accurrit regulus cũ magna Indorũ multitudine, qui oïbus pactis uisi sunt hoc deorũ cultu delectari. Præfectũq; atq; aliquot ex præcipuis in tuguriũ reguli deducunt, & ea quæ habebant cibaria apponunt. Panis quẽ sagum uocant, erat ex trunco seu ligno arboris haud multũ à pal-

mis dißimilis. Hæc fruſtatim diſſecta, ac ĩ ſartagine oleo frixa panem hunc præbet, cuius particulam Reuerendiſ. D.T. mitto: potus erat humor qui ex conſciſis palmarum ramis defluere & manare ſolet. Aucupia quoq; conuiuiũ ornabant. Reliqui fructus illius erant regionis. Conſpicit Magellanus in domo reguli quendam ægrũ & iam prorſus extenuatum, ſcrutatur quiſnã hic eĕt, de quo morbi gerere torqueatur. Intelligit nepotẽ illius reguli, & iã biennio uehementi febri laboraſſe: iubet cum bono animo eſſe: ſi modo Chriſto ſe deuoueret, protinus ſalutẽ & priſtinã ualetudinẽ recuperaturũ. Indus conditionẽ accipit. Cruceq; adorata baptiſmũ capit, poſtridie ſe incolumẽ affirmat, ſurgit ex lectulo, ambulat, cibum ſumit ut reliqui. Neſcio quæ inſomnia Indis ſuis narrat. Quid multa? Regulus ipſe cum Indorũ duobus milibus ſupra ducentos baptizatur, Chriſtiq; nomen & religionẽ profitentur. Magellanus aũt hanc inſulam diuitẽ auri & gingiberis eĕ cõſiderans, præterea omnibus circumuicinis inſulis ſitu ſuo adeo opportunã, ut inde facile earũ opes & terræ munera poſſet explorare. Quapropter regulũ Subuth adit, illiq; perſuadet, cum ipſe dimiſſo uano atq; impio deorũ cultu, ſe ad Chriſti religionẽ cõuertiſſet, æquum eſſe ut reguli proximarũ inſularum eius iuſſui imperioq; parerent, ſtatuiſſe ſe itaque hac de re legatos mittere, & eos qui minus dicto audiẽtes forent, ad hoc armis cogere. Placet barbaro conditio, legati mittuntur. Venit idem atq; alter regulus, & Subuthicum patrio more adorant. Erat proxima ĩſula Mauthan, cuius rex cæteris milite & armis pre

ſtabat, ille recuſat ſe eũ adoraturum cui imperare iã diu ſo
litus fuiſſet. Magellanus, qui quod cœpiſſet conficere cupe
ret, armari iubet quadraginta ex ſuis, quorũ uirtutẽ & i
bello robur perſpectũ habuit, inq; Mauthan cymbis trã-
uehitur, proxima inſula erat. Subuthicus regulus aliquot
ex ſuis ei adiunxit, qui inſulæ ſitũ & naturã locorũ doce-
ant, & ſi in rem eſſet acie etiã decertent. Rex Mauthan
noſtros aduentare proſpiciens, ad tria milia ſuorũ in cã-
pum educit, Magellanus ſuos cũ tormentis machinisq; bel
licis, licet paucis, in littore exponit, & quanquã ſe lõge ho
ſtibus inferiorẽ numero aĩaduerteret, gentẽ præterea bel-
licoſam, quæ lãceis & alijs lõgioribus armis uteretur, ſa-
tius tamẽ duxit cum eis acie decernere, q̃ aut regredi aut
Subuthico milite uti. Iubet itaq; ſuos bono ac cõſtanti eſſe
aĩo, neq; terreri hoſtiũ multitudine: cũ ſæpe uiſum eẽt, cũ
aliàs tũ proimisx diebus, in inſula Iuacatan Hiſpanos du-
centos aliquando ducentenà & nõnunquam trecẽtena ho
minum mi lia acie fudiſſe. Subuthicis uero oſtendit, ſe non
eos ad pugnãdum, ſed ad ſuorũ fortitudinẽ & in bello ro-
bur ſpectandum adduxiſſe. Itaq; impetu in hoſtes facto, pu
gnatur acriter utrinq;, ſed cum hoſtes numero noſtros ſu
perarent, & longioribus armis uterentur, quibus noſtris
multa incõmoda inferrent, cõfoſſus eſt tandẽ ipſe Mage-
llanus. Reliqui aũt & ſi nondum planè uicti uiderentur,
amiſſo tamen duce pedẽ referunt. Quos hoſtes, q̃ in ordi-
ne retrocederent, inſequi non audent. Reuertuntur itaq;
Hiſpani amiſſo claſſis præfecto Magellano, & alijs ſocijs
ſeptẽ in Subuth, ubi nouum claſſis præfectum eligunt lo-

hannẽ Serranum, uirum haud spernẽdũ, is protinus inita fœdera cum Subuthico rege, nouis muneribus renouat, ac Mauthan regem se deuicturum spondet. Habuerat seruũ Magellanus ex insulis Moluccarũ ortum, quẽ alias in Malaccha emerat, hic Hispanã lĩguã absolute callebat, & eo alio adhibito interprete Subuthico, qui Moluccen. sermõis gnarus erat, nostri negotiabantur: hic prælio Mauthẽsi interfuerat, & exilia quædã uulnera in eo acceperat. Qua de re cubabat toto die intentus ualetudini. Serranus qui nihil sine eo pertractare potuit, corripit hominem duriorib⁹ uerbis, eum scilicet non desisse seruum atq; mancipium esse occiso Magellano, sed grauius seruitutis iugum subiturum & asperrimis loris cæsum iri, nisi officiosius demandata ministeria exequeretur. Seruus hic ex his uerbis ingens odium in nostros concipit. Dissimulata tamen ira post aliquot dies regulum Subuthicum adit, docet insatiabilem eẽ Hispanorum auaritiam. Illisq; hoc statutum & decretum, ut deuicto Mauthano rege, in ipsum postea sæuiant & captiuum abducant, neq; aliud rebus suis remedium adhiberi posse, q̃ fraudem fraude præuenire. Barbarus omnia credit. Clàm pacem cum rege Mauthan & reliquis facit, & in nostrorum exitium conspirant. Vocatur ad solenne conuiuium præfectus Serranus cum reliquis omnibus præcipuis, qui numero. 27. fuere. Hi nihil mali suspicati quod Barbari omnia astute dissimulauerãt, secure & incaute in terrã tanq̃ ij qui cum regulo cibum sumpturi essent, descendunt. Imer epulãdum ab ijs qui in insidijs collocati fuerãt opprimuntur. Fit clamor undiq;

nuntiatur protinus in nauibus nostros occisos, & in tota insula hostilia esse oia: prospiciunt ex nauibus nostri, pulcram crucem quam in arbore posuerant, à barbaris magno furore in terrã præcipitari & in frusta secari. At Hispani reliqui qui in nauibus mãserant de sociorum clade edocti, maiores insidias uerentur. Quapropter anchoris sublatis uela uẽtis ocyus cõmittunt. Adducitur paulo post ad littora uinctus misere Serranus, obsecrat, ut à tam dira captiuitate redimatur, se impetraße ut redimi liceret, mõ de suis hoc fieri cõcedatur. Nostri & si ducẽ turpe hoc modo relinquere existimabant, tamen fraudem & insidias ueriti, in altum tendunt, relicto Serranum misere ad littora lacrymante, opemq; atq; auxilium suorum planctu ingenti lugubriq; implorante. Hispani duce socijsq; amissis tristes anxijq; nauigabant, non modo calamitate & sociorum clade perturbati, sed quod iam ad eam paucitatẽ & numerum essent redacti, qui ad tres naues gubernandas impar haberetur. Qua de re consilium ineunt, & continuo cõmunibus suffragijs nihil magis in rem esse decernunt, q̃ una aliqua trium nauium igni absumpta, duas duntaxat aßeruare. Accedunt itaq; proximã insulam cui Cohol nomẽ erat, & armamẽtis in alias duas naues trãslatis, tertiam hanc cõcremant. Inde ad insulam Gibeth deferuntur. Quam & si auro ac Gingibere multisq; alijs rebus felicem cognoscerent, diutius tamen ad eã non morandum censent, quod Indos illos nulla beneuolentia ad se allicere potuerint. Armis autem decernere paucitas prohibebat. Illinc ad Porne insulam tendunt. Duæ in hoc ar-

chipelago insulæ erant ingentes amplæq; , quarum altera Siloli dicta est, cuius rex sexcentos liberos habebat. Altera quam diximus Porne Siloli maior est. Quippe quæ nauigatione sex mẽsium ambiri uix possit, Porne aũt trium. Sed quemadmodum illa uastior, ita hæc & terræ felicitate beatior, & urbis eiusdẽ nominis magnitudine clarior ẽ. Sed cũ Porne insulis cæteris q̃s hactenus collustrasset nobilior haberetur, & unde cæteros bonos mores utæq; cultũ accipere uidebantur, statui horum populorum mores & instituta paucis attingere. Sunt oẽs hi insulani Caphræ, hoc est gentiles, solem & lunam deos colunt: soli diei, lunæ uero noctis imperium ascribunt: illum marem, hanc fœminam dicunt, atq; hos cæterarum stellarum parentes uocant, quas omnes deos esse, minutos tamen, arbitrãtur. Solem orientem certis carminibus salutant potius q̃ adorant. Item lunam noctu fulgentẽ, a quibus liberos, fœcundam pecoris fœturam, terræ huberes fruticcs, aliaq; id genus deposcunt. Cæterum pietatem ac iustitiam colunt. & præcipue pacem atq; otium amant, bellum uero maxime detestantur, regem suum dum paci studet, ut deum colunt. Cum belli cupidior sit, non quiescunt donec hostium manu in acie ceciderit. Qui ubi bellũ gerere statuit, quod raro fit, primus à suis in acie collocatur, ubi omnem hostium impetum sustinere cogitur. Neq; strenue in hostem inferunt sese, nisi donec regẽ suũ occisum intelligunt, tunc enim primum pro libertate & futuro rege pugnare incipiunt, neq; unquã apud eos uisus est rex belli autor quin in acie ceciderit. Qui de re raro bella gerunt, fines protẽ-

dere iniquum putãt. Omnibus autẽ præcipuum est studium ne finitimos populos aut peregrinos iniuria lacessãt. Verũ si quãdo ipsi lacessitifuerint, par pari referunt. Et ne latius serpat, protinus ad concordiam spectant. Neq; quicquam apud eos gloriosius esse poterit, q̃ si quis prior pacem petierit: neq; item magis indecorum q̃ in pace petenda præuentum esse, fœdum autem atq; detestabile censent pacem petenti negare, etiamsi quis iniuria lacessitus fuerit. Nanq; in huius exitium finitimi oẽs tanq̃ dirum atq; impium protinus conspirant. Quo sit, ut omni ferè tempore tranquillitate & otio fruantur. Nulla apud eos latrocinia, cædes etiam nulla. Nemini regem præter q̃ uxoribus eius & liberis alloqui fas est, nõ nisi eminus p cannas q̃s auri illius apponunt, & q̃cquid uolunt p eas insusurrant. Post mortẽ homini nullum esse sensum dicunt, quod nec ullus ante natalem fuisset. Aedes habent exiles ex lignis & terra constructas, partim rudere, partim palmatis frondibus coopertas. In urbe Forne uiginti milia domorum esse certum habetur. Vxores ducunt quot alere possunt, cibo utuntur, quem aut aucupiũ aut piscatio præbet. Panem ex oryza conficiunt. Potum ex liquore qui de consciss palmarum (ut diximus) ramis stillat. Alij mercaturam in propinquis insulis faciunt, ad quas iuncis deferuntur, alij uenationi, alij piscationi, alij agriculturæ student. Vestes habẽt ex goßampino. Animalia etiã ferè oĩa quæ apud nos sunt præter oues, bouem, & asinum. Equi tamen perexigui et exiles sunt. Camphoræ, gingiberis et cynamomi magnus apud eos prouentus. Inde nostri rege

illo ſalutato & muneribus condonato ad Moluccas tendunt, quæ illis ab eodem rege cõmõſtratæ fuere. Veniunt ad littora inſulæ Solo, ubi margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquãdo gallinarum intelligunt, quæ tamen non niſi in altiſsimo æquore expiſcari poſsunt. Noſtri hmõi unionem non attulere, quod anni tempus illorum piſcationem non præbebat. Cepiſse tamen ea in regione oſtreum atteſtantur, cuius caro ſeptem ſupra quadraginta librarum eſset. Hinc facile crediderim tantæ magnitudinis margaritas illic reperiri. Cum ſatis conſtet uniones concharum partum eſse. Et ne quicquam prætermittam, conſtanter noſtri aſserunt narrauiſse inſulanos Porne, regem geſtare in diademate uniones duos oui anſerini magnitudine. Hinc ad inſulam Gilonam uentum eſt ubi homines cõſpexere auriculis longis atq; adeo pendulis ut humeros attingerent, quæ cum admodum admirarentur noſtri, intelligunt ab indigenis, haud longe diſtare aliam inſulam, ubi homines eſsent non ſolum pendulis, ſed adeo latis ampliſq; auriculis, ut cum ex uſu eſset, altera earum uniuerſum caput cõtegeret. Noſtri ãt q non monſtra, ſed aromata q̃rerẽt omiſsis nugis recta ad Moluccas tẽdunt, octauo mẽſe poſtq̃ præ ſectus eorũ Magellanus i Mauthan occubuerat, ab eis repertæ ſunt. Inſulæ ſunt numero quinq;, Tarãte, Muthil, Thedori, Mare, & Matthien nuncupatæ: tum citra tum ultra tum etiam ſub ipſo æquinoctiali ſitæ. Alia Gariophilum, alia Myriſticã nucem, alia cynamomum gignit. Vianæ ſunt oẽs, ſed paruæ atq; anguſtæ admodum. Reges Marmin paucis ante annis ĩmortales aĩas eſſe

credere cœpere. Haud alio argumento ducti, q̃ quod auiculam quandã pulcherrimã nunquã terræ aut cui q̃ alij rei quæ in terra esset, insidere animaduerterẽt. Sed alij quãdo ex summo æthere exanimẽ in humũ decidere. Et cũ Mahometani qui ad eos cõmercij causa cõmearent, hanc auiculã in paradiso ortã, paradisum uero locũ animarũ quæ uita functæ essent, attestarentur, induerunt hi reguli Mahometi sectam, q̃ hæc de hoc animarum loco mira polliceretur. Auiculam uero Manucodiata appellarunt. Quam adeo sancte religioseq; habent, ut se ea reges tutos in bello existiment, etiam si suo more in prima acie collocati fuerint. Plebei aũt Caphræ sunt, & eisdem fere moribus & institutis, quibus insulanos Porne ostendimus, sunt egentes admodum utpote apud quos nihil præterq̃ aromata prouenium, quæ cũ uenenis arsenico & Mercurio sublimato uulgo appellato, ac linteis quibus ut plurimum uestiuntur, libenter cõmutant: in quẽ uero usum his uenenis utantur nondũ satis cõpertũ est. Viuunt pane sagu & piscibus ac nonnunq̃ pistacis. Latẽt tuguriolis demissis admodũ. Quid multa? Omnia apud hos humilia & sordida præter pacem, otium & aromata. Quorũ alterũ & qdẽ pulcherrimũ summũq; bonũ ingens mortaliũ iniquitas ex hoc nostro orbe ad eos relegasse uidetur. Aromata uero tum auaritia tum insatiabilis gulæ auiditas, nos in ignotã etiã orbe illorum q̃rere cogit. Adeo hominum protæruia salubria quæq; haud lõgus satis nequit, prudere, neq; quæ luxus & libidinis appetere. Nostri uero Moluccarum situ diligenter inspecto, & cuiusq; insulæ, præterea regulorũ moribus exploratis, ad Theodori

accedunt, quod hãc copia Gariophili cæteris antecellere, regem uero prudẽtia & humanitate reliquis regibus præstare intelligebãt. Paratis itaq; muneribus in terrã descẽdũt ac regem salutant, præbẽtq; munera tanq; à Cæsare missa. Ille muneribus benigne acceptis, in cœlum suspiciens, iam inquit biennium agitur, cum uos à maximo rege regum ad inquirendas has terras demissos è siderum rõne cognoui. Quare aduentus uester tanto mihi gratior iucundiorq; est, quanto astrorũ significatione diutius mihi præscitus fuit. Et cũ nihil hmõi euenire scio quod nõ iamdiu fatorũ & siderum decreto statutum sit, non is ero qui aut fatis aut siderũ significationi aduersari moliar, sed uolens libensq; posthac depositio regio fastigio me tãtummodo regis uestri nomine huius insulæ procurationem gerere existimabo. Quare naues in portum subducite & reliquos socios in terrã tuto descendere iubete, ut nunc tandem post tã longam maris iactationem totq; rerum pericula secure terræ benignitate fruie & corpora curare positis. Neq; aliud existimate q̃ uos in regis uestri regnum uenire. His dictis rex deposito diademate singulos amplectitur, & quæ terræ illa alimenta habebat, afferri iubet. Nostri hac re lætati, ad socios redeunt, ac quæ acta sunt renũtiãt. Hi hac regis comitate & beneuolẽtia lætati insula potiũtur. Vbi cum aliquot diebus regia munificentia fuissent recreati, ide ad reliquos reges legatos mittunt ad insularum copias explorãdas, & regulorum aĩos conciliandos. Tarante proxima erat, & hæc quoq; minima est insula. Quippe quæ paulo ultra sex miliarium Italicorum ambitum habet. Est huic proxima Matthien & ea

exilis. Hæ tres Gariophali magnam copiã gignunt, sed longe uberiorem in quartum annum. Arbores hæ non nisi in abruptis rupibus prouenire solent, & ita densatur, ut plerunq; lucum faciãt. Arbor hæc tum fŏlijs, tum craßitudine tum ipsa etiam altitudine lauro simillima est, Gariophilũ quem uulgo à similitudĩe clauum nominãt nascitur ex summis singulis ramusculis. Corolla primum, tum in ea flos haud alius q̃ mali aurei prodit. Aciesq; seu cuspis ipsa Gariophili summo stipiti insidet, donec paulatim in longum exurgens mucronẽ efficit. Rubescit primum, mox sole tostum nigrescit. Huius arboris syluas inter se, quemadmodum nos uineas, indigenæ partitas habent. Gariophilon siris condunt, donec aliò à meratoribus trãsferatur. Quarta insula Muthil haud cæteris maior. Hæc cynamomum gignit. Arbor hæc surculosa & alioqui sterilis siccitate gaudens, simillima est arbori quæ malum fert punicum. Huius cortex ad solis calorem dehiscens à ligno auellitur, & paululum ad solem detostus sit cynamomum. Huic propinqua est alia insula, quæ Badam appellatur, Moluccensibus insulis maior ampliorq;. In ea Myristica nux nascitur. Cuius arbor procera ampláq; est. Arbori quæ nucem iuglandem fert admodum similis. Neq; hæc nux aliter q̃ iuglans producitur, gemino protecta operimento, puluinati primum calycis, sub hoc tenuis membrana, quæ retiadatim nucem amplectitur. Hæc apud nos Muscatæ flos, ab Hispanis Macis uocatur, nobile atq; salubre aroma. Alterum operimẽtum ligneum est putamen, ut auellanæ cui quam diximus ipsa nux inest muscata. Gingiber uero passim in singulis insulis

huius archipelagi nascitur. Aliud seminatim, aliud sponte prouenit. Sed quod seminatur nobilius est. Herba similis illi quæ crocum fert, & eo modo eius radix fere nascitur, quæ Gingiber est. Nostri ab regulis singulis benigne susceptifuere, & exemplo regis Thedori sese Cæsaris imperio ultro submisere. At Hispani qui non nisi unam atq; alterã habcrẽt nauim, statuere de singulis quidem aliquid afferre, sed naues Gariophilo onerare, quod huius & anno illo uberior prouentus fuisset, & huius generis aromatis maiorẽ copiã naues capere posſent. Impletis itaq; Gariophilo nauibus, & literis muneribusq; à regibus ad Cæsarem acceptis, discessum parant, literæ plenæ erant fidei atq; obseruantiæ. Munera erant enses Indici, aliaq; id genus. Sed præcipuum Mamuco Diata hoc est auicula dei, qua se in præliotutos inuictos q; putant. Harum quinq; missæ fuere, unã impetraui à præfecto nauis, quam reuerendiss. D.T. mitto. Non quod se ea ab insidiis & ferro tutam putet, ut illi perhibent, sed quod eius raritate & pulchritudine delectetur. Mitto quoq; & cynamomi & muscatæ & Gariophili aliqd, ut cognoscat nostra aromata ijs q̃ Veneti & Portugallen. afferũt, nõ mõ nõ deteriora sed nobiliora, qd̃ recẽtio ra sunt. Nostri dum ex Thedori soluissent, eæ altera nauis & mator quidem, uitio facto aquam hausit, ita ut ad Thedori regredi neæsum fuerit. Hispani dum hoc incommodum non nisi magno negotio & in multorum dierum spatio posse tollere animaduerterent, conuenere ut altera nauis ad promontorium Cattigara, inde per altum q̃ longe posset à littoribus Indiæ uehereturne à Portugallensibus con-

ſpici poſſet, donec promontorium Africæ, quod ultra capri corni tropicum protenditur, & cui bonæ ſpei Portugallen. nomen indidere, in conſpectum ueniret, quod inde haud difficilis in Hiſpaniam eſſet nauigatio. Altera uero nauis cum primum refecta eſſet, rurſus per archipelagum uaſtumq; illum oceanum ad littora illius continentis quam ſupra memorauimus curſum caperet, donec eam oram repe riret, quæ è regione Darienis eſſet, ubi anguſto admodum terræ ſpatio auſtrale illud mare ab occidentali, in quo Caſtellanorum ſunt inſulæ, diſiungitur. Soluit itaque denuo ex Thedori nauis altera, & citra æquinoctialem ad duode cim gradus uecta, promontorium Cattigaræ, quod Ptole mæus longe etiã ultra æquinoctialem protenſum arbitra tus eſt, non inuenere. Sed poſtquam ingens maris ſpatium demenſi eſſent, ad promontorium bonæ ſpei, inde ad inſulas Heſperidum delatæ ſunt. Et cum hæc nauis longa hac nauigatione concuſſa aquam admitteret, non potuere nautæ, quorum iam multi etiam rerum & nauigationis incõmoditate perierant, exhauriendæ ſentinæ ſatagere. Quapropter in unam inſularum quæ ſancti Iacobi nuncupatur, de ſcenderunt, ut ſeruos emerent. Noſtri autem dum pecuniam nautarum more non haberent, Gariophilum pro ſeruis offerunt. Qua re per Portugallenſes qui in illa inſula magiſtratum gerũt intellecta, tredecim ex noſtris in uincula coniecti ſunt. Reliqui in numero decem & octo erant. Hac rei nouitate territi, dimiſsis ſocijs continuo in Hiſpaniam tendunt. Quo decimoſexto menſe poſtquam ex Thedo ri diſceſſere, ſalui atq; incolumes ſexto Septembris ad por-

03359

um Hiſpali propinquum peruenere. Digniores profecto nautæ, q̃ æterna memoria celebrentur, q̃ qui cum Iaſone ad Colchidem nauigarunt Argonautæ. Nauis autẽ ipſa multo dignior, ut inter ſidera collocetur, quàm uetus illa Argo. Hæc nanq; ex Græcia duntaxat per pontum uecta eſt, noſtra uero ex Hiſpali auſtrum uerſus. Indéq; per uniuerſum occidentem perq; inferius hemiſphærium, in orientem penetrans, rurſum in occidentem remeauit. Reuerẽdiſſimæ D. T. me humillime commendo. Datum Valliſoleti die XXIIII Octobris M. D. XXII.

E *ver. diſ[illegible]ſtriſ. D.T.*

Humillim[illegible]s ego per[illegible]n petrus ſeruitor.

Maximilianus Tranſyluanus.

Coloniæ in ædibus Euc[illegible]rii Ceruicorni. Anno uirginei partus. M. D. XXIII. menſe Ianuario.

JS23
M464d